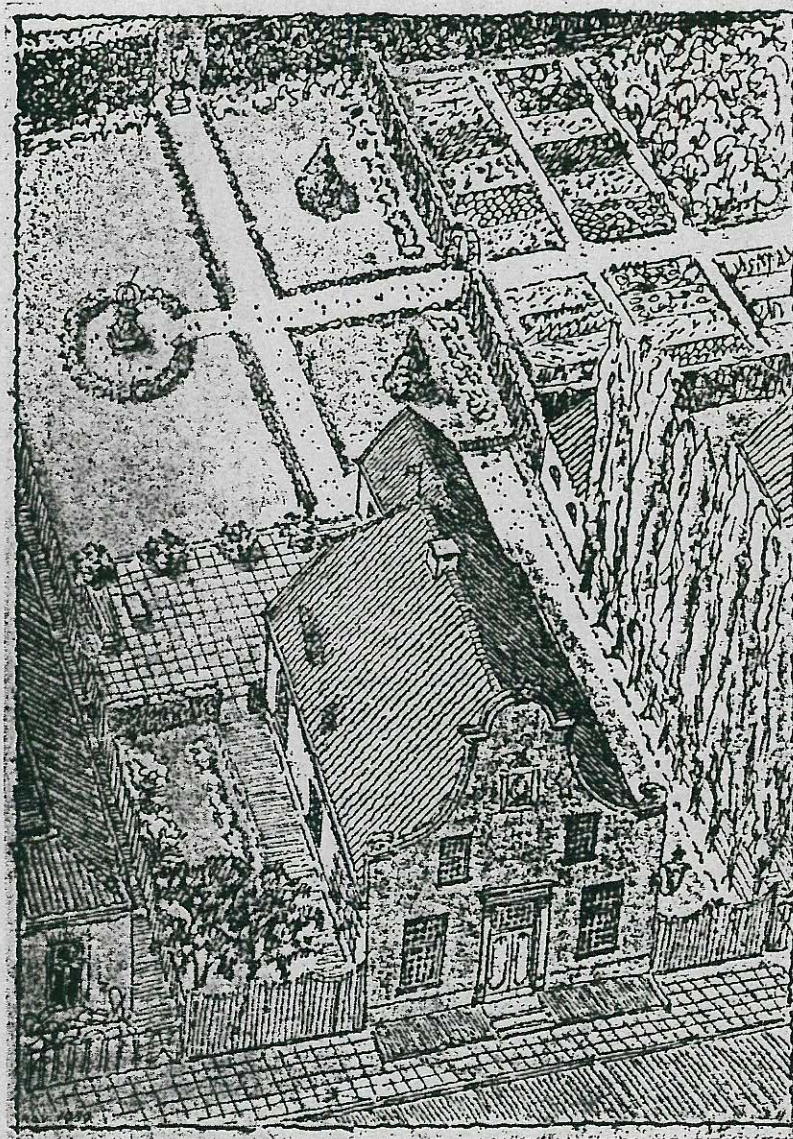
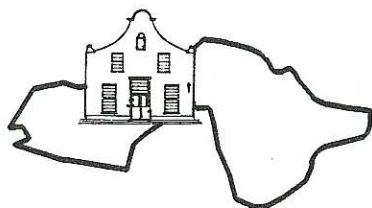

BOORN en BOERSCHOP

Periodiek van de Heemkundevereniging Bussemakerhuis

Borne - Bornerbroek - Hertme - Zenderen

BOORN en BOERSCHOP

uitgave van de

Heemkundevereniging Bussemakerhuis.

Jaargang 1, No. 1, October 1991.

I N H O U D

Voorwoord	H.A.M. Woolderink	2
Van de redactie	F.J. van Capelleveen	3
Even terug kijken	H.J.B.M. Velner	4
Erve Mösselboer - Leven met Graan	W. van Kuyk	5
Allerzeelen	W.J.H. IJzereef	6
Bijen	W.J.H. IJzereef	8
Restauratie Bussemakerhuis	F.J. van Dijk	10
Zo was't, zo is't	W.J.H. IJzereef	11
Borne in de prehistorie	J. van Nuenen	12
Schrijfwedstrijd over noaberschap	W.J.H. IJzereef	14
De fluit van Spanjaard	J. Kleinman	15
Een bloedig maakmaal 1	M.G.E. van Harten Fransen	16
Wie weet	F.J. van Capelleveen	21
Museumdorp Cloppenburg	F.J. van Capelleveen	22
Uit de archiefkast 1	Drs G.P. ter Braak	23
Leu kiekn bie de Hoge Brug	G. Nijkamp	28
Boeken nieuws	F.J. van Capelleveen	31
Borne, Borne, Borne	F.J. van Capelleveen	31
Winterprogramma	J. Niers	32

Herkomst illustraties:

Archief W.J.H. IJzereef, Borne: 6, 11 (boven), 21.
 F.J. van Capelleveen, Borne: 1, 12, 15, 17, 18, 31.
 C.F. Gellert, Fabelen en vertelsels, 1772: 19.
 Gemeentearchief, Borne: 2, 8 (boven), 27.
 Gids Museumdorp Cloppenburg: 22.
 Handboek der moderne bijenteelt, ± 1943: 8 (onder).
 W. de Kort, Breda: 3.
 Hans Leuverink, Borne: 29.
 J. van Nuenen, Borne: 13.
 H.J.B.M. Velner, Borne: 11 (onder).

VOORWOORD

Voor U ligt het eerste nummer van het verenigingsorgaan van de Heemkundevereniging Bussemakerhuis te Borne.

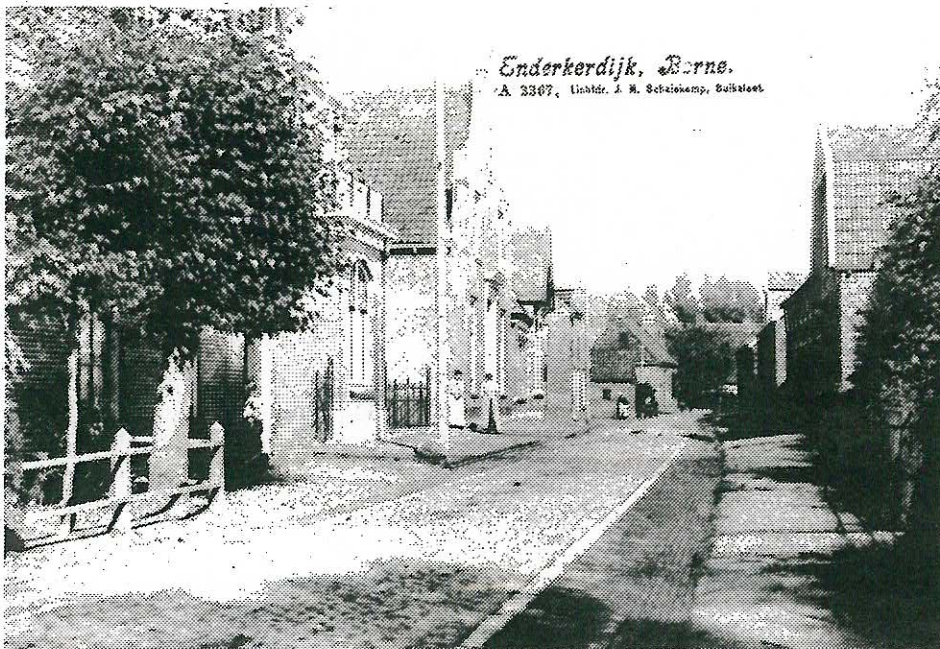
De naamswijziging van de vereniging is op 8 augustus 1991 bij notariële akte vastgelegd. Dit is dan ook een goede mijlpaal om een voorwoord te schrijven bij dit nieuwe publikatiemiddel van de vereniging.

Reeds verschillende keren is er tijdens een jaarvergadering op aangedrongen om een verenigingsorgaan uit te geven. Het bestuur is dan ook blij, dat er thans een enthousiaste redactie aan het werk is gegaan en wil hierbij tevens de leden bedanken die een bijdrage voor dit nummer hebben geschreven. Ook Uw bijdragen zijn van harte welkom bij de redactie en zeer noodzakelijk om deze serie te kunnen vervolgen.

Voorlopig zal het verenigingsorgaan twee maal per jaar verschijnen, n.l. dit nummer en in het voorjaar en het najaar van 1992. Tijdens de jaarvergadering zullen we de zaak evalueren en bezien of we ermee door kunnen gaan. Aandachtspunten zijn dan de financiering en het feit of er voldoende kopij binnenkomt. Met medewerking van alle leden moet het evenwel lukken om dit te regelen. Een serie met veel interessant nieuws over de geschiedenis van Borne zal dan het vervolg zijn.

Ik wens het blad een goede start en een leuven vaart.

H. Woolderink,
voorzitter.

VAN DE REDACTIE

Hoewel de Heemkundevereniging Bussemakerhuis reeds in 1962, als Vriendenkring van het Bussemakerhuis, van start ging, heeft ze het al die tijd zonder periodiek moeten stellen. Hierin komt nu verandering.

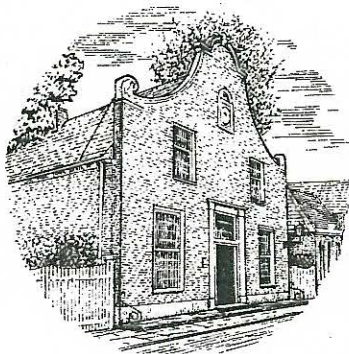
Het redactieteam is verheugd U hierbij het eerste nummer van BOORN en BOERSCHOP aan te kunnen bieden. Voorlopig wordt gestreefd naar het laten verschijnen van twee nummers per jaar. Op een later tijdstip zal worden bekeken of een hogere verschijningsfrequentie mogelijk en wenselijk is. Dit laatste zal, naast het kostenaspect, o.a. afhangen van de door U, lezer, aan te leveren kopij.

Hoewel er al veel over is geschreven, wordt in dit eerste nummer o.m. aandacht geschonken aan het Bussemakerhuis. Hier immers ligt de bakermat van de huidige Heemkundevereniging. Van Dijk geeft in zijn artikel de recente ontwikkelingen rond het Bussemakerhuis weer.

Diverse andere artikelen en rubrieken over uiteenlopende onderwerpen volgen hierop. De redactie streeft naar een breed werkgebied waarvoor de medewerking van velen gewenst is. Daarom nodigen wij U uit Uw bijdrage te leveren om dit doel te bereiken. Er is vast wel een herinnering of verhaal van voldoende waarde om te beschrijven. Mocht U aan Uw schrijverstalent twijfelen dan wil, op verzoek, een der redactieleden graag assistentie verlenen bij het vastleggen van Uw verhaal. Aarzel dus niet contact met een van ons op te nemen. Ook verhalen in de Twentse sproake zijn welkom.

De redactie hoopt met deze uitgave een leemte op te vullen en wenst U veel leesplezier.

De redactie.

Heanig mer an; kump tied kump ploage.

EVEN TERUG KIJKEN...

Ze zouden elkaar verrast hebben aangekeken, het eerste bestuur van onze Heemkundevereniging, als ze het eerste exemplaar van BOORN en BOERSCHOP in handen hadden gekregen...

Ja dat eerste bestuur dat 29 jaar geleden de heemkundegroep oprichtte die de naam "Vereniging Vrienden van het Bussemakerhuis" kreeg. Op verzoek van de toenmalige burgemeester van Borne, drs Van Bommel, kwamen de volgende heren bijeen: H. Bos, Meester Dijkhuis, drs A.L. Hulshoff (conservator van het Rijksmuseum Twente), H. Hulshof, Dhr. Jonge Poerink, Ir W. Meyling, H. Liedenaum, A. Rientjes en G.J. ten Voorde.

Het doel was, te komen tot een vriendenkring om het Bussemakerhuis meer in de belangstelling te brengen van de Bornse gemeenschap. Dit gebeurde o.a. door het organiseren van tentoonstellingen, lezingen en praatavonden. Het dagelijks bestuur werd gevormd door Meester Dijkhuis, H. Hulshof, G. ten Voorde, H. Liedenaum en met als raadsman drs A. Hulshoff. Later werd Mej. Groot Hengel nog aan het bestuur toegevoegd.

Meester Dijkhuis, een rasechte Twent, vertelde ons op praatavonden vele verhalen. De heer H. Hulshof kende elk plekje van Borne en heeft ons op vele manieren wegwijs gemaakt. G. ten Voorde was een man met veel humor, die de Bornse bevolking goed kende. Zijn verhaal over "Bornse bijnamen en zo" getuigt daar o.a. van. Verder Herman Liedenaum, de kunstenaar in hart en nieren, die alles restaureerde wat hem maar in handen kwam. Hij was b.v ontwerper van de Mariakapel in Oud-Borne, die ook nu nog vele bezoekers trekt. Een man die altijd klaar stond en dan zei: "Ik goa met" of dat nu met de fiets of per auto was, het maakte hem niets uit.

De bijeenkomsten werden in het begin altijd gehouden in het Bussemakerhuis. In juni 1963 kwam men op de gedachten dat er toch wel wat contributie geheven moest worden. Dit bedroeg toen f 2,50 per jaar. Er kwamen steeds meer leden bij, waardoor we ze niet meer konden plaatsen in het Bussemakerhuis. "Wie greut oet de noad" zei Ten Voorde. We zijn daarom verhuist naar De Keizerskroon. Een goed besluit, want we konden daar tevens iets anders krijgen dan koffie, die overigens tot dan toe door de dames-leden in het Bussemakerhuis tot ieders tevredenheid werd geschonken.

Ik heb U nu de mensen van het eerste uur voorgesteld. Over financiën werd toen niet gepraat, men ging aan het werk, maar dat is tegenwoordig wel anders. Ik wens het huidige bestuur voor de toekomst veel wijsheid toe en ons blad BOORN en BOERSCHOP veel succes.

Hennie Velner.

ERVE MÖSSELBOER - LEVEN MET GRAAN

Op een historische plek in Borne staat de hoeve Erve Mösselboer. Zij staat er reeds sinds de 14e eeuw en is altijd familiebezit geweest.

Eind 1990 kwam de boerderij leeg te staan omdat de toenmalige bewoners, de fam. Hassels Mönning, naar de overkant van de straat verhuisde. Wat doet men met een pand dat voor de historie en het nageslacht bewaard moet blijven? Het pand staat immers op een unieke lokatie in het oude gedeelte van Borne. Het gebied, ook wel de Meijershof genoemd, waar vanaf omstreeks 1200 de Hofmeijer zijn domicilie had met grote invloed op het dorp Borne. Zo'n pand vraagt om een bestemming die past in de omgeving waar behalve de Meijershof ook de Synagoge, het Bussemakerhuis, de oude Kerk en de Klopjeswoningen staan.

Deze omgeving is opgenomen in de toeristische wandelroute van het VVV en voert langs oude panden en schilderachtige straatjes. Ook de Pellenhof is daarin opgenomen. Een rustpunt voor oudere mensen die daar als het ware rond de Bleek achter de oude statige kerk wonen. De route gaat verder door de Waterorenstraat met haar huizen met veel bloemen in de vensterbanken. Vandaar loopt hij naar de boerderij met haar oude hooischaar waarin van 10 tot 31 augustus 1991 een groep enthousiaste mensen een bescheiden expositie hebben opgezet onder de naam "Erve Mösselboer - Leven met graan". Er wordt naar gestreefd dit een start te laten zijn van een op te zetten Graanmuseum op deze lokatie.

Bewust is gekozen voor het logo "Leven met Graan". Men wil n.l. een museum worden waarin het gebruik van graan in het dagelijks leven tot uitdrukking wordt gebracht. Men wil de bezoeker tonen hoe het graan met het dagelijks leven verweven was en is. Want laten we wel wezen, een leven zonder graan is toch zeker niet denkbaar?

Zolang de mensheid bestaat heeft graan een belangrijke plaats ingenomen in het dagelijkse leven. Indianen verbouwden reeds mais (ook een graansoort) om het tot meel te stampen en er vervolgens maiskoeken van te bakken. In de Oosterse landen werd veel rijst (eveneens een graansoort) verbouwd. Zoals iedereen nog wel uit de geschiedenisboekjes zal weten, werd er door veel mensen voor een handvol rijst, een hele dag gewerkt. Dan had men tenminste weer voedsel. In de loop der jaren zijn

de technieken voor ploegen, eggen, zaaien en oogsten sterk verbeterd. Machines hebben deels de taken van de mens overgenomen.

Met de expositie "Erve Mösselboer - Leven met Graan" is getracht het gebruik van graan in de historie en het heden te tonen. Niet alleen met voorwerpen, graansoorten (waarvan er meer dan 20 te zien waren) maar vooral door te laten zien hoe en waar graan wordt gebruikt. Zo werd er brood gebakken in een oude oven, zodat de geur van vers brood je tijdens de expositie tegemoet kwam. Bij de koffie konden vers gebakken flensjes worden gegeten. Ook krentewegge was verkrijgbaar. Een fraaie diaserie over het oogsten van graan werd vertoond.

Voor Borne en de overige historische panden in deze oude dorpskern is Leven met Graan een prachtige aanvulling. Het vult de leemte op die ontstaat aan het einde van een wandeling door Oud-Borne. Om in stijl af te sluiten: Borne heeft gezaaid, het heeft lang geduurd voor het gezaaide rijp was, doch met en na de expositie "Erve Mösselboer - Leven met Graan" kan er nu worden geoogst. We hopen dat deze expositie een begin mag blijken te zijn van een permanent Graanmuseum in Borne. Over plannen dienaangaande hopen wij U in een volgende bijdrage nader te berichten.

W. van Kuyk.

ALLERZEELLEN

Tot een der beste Bornse dichters en schrijvers, die hun gedachten in de Twentse Sproak verwoordden, mag zeker G.J. ten Voorde (van de Kloempnmaker) worden gerekend. Zijn leven lang werkte hij als administrateur bij de Boerenbond en kende daar elke boer en landman die er kwam.

Zijn ontmoetingen met hen, daar "op n plas" vormden een jarenlange bron van kostelijke verhalen. Hij kon daarover uitzonderlijk geestig en deskundig vertellen, zoals b.v. in het Jaarboek Twente 1964, "Ower Boornse bienaamn en zo....".

In zijn gedichten komt steeds weer zijn liefde voor en zijn kennis van de natuur te voorschijn. Hij getuigt daarvan in een groot aantal gedichten het gehele jaar rond. Diep godsdienstig als hij was, trok hij meestal, na een inleiding over de schoonheid van de natuur, een parallel naar de samenhang daarvan met de zin van zijn mensenleven.

In deze eerste aflevering van de periodiek, van de vereniging die hij hielp oprichten, willen wij U daarom zijn gedicht "Allerzeelen" niet onthouden. Het is weergegeven, zoals het door de dichter werd getypt en eigenhandig gecorrigeerd, getekend en gedateerd, nu 25 jaar geleden.

W.J.H. IJzereef.

" ALLERZEELEN "

D'r hoank nen doamp, 't is doenker weer
De meeste zun he'w had.

't Is röstig boeten en zo stil
En steurig duur vaalt 't blad.

't Is gel en zoar, vot is de kluur
Van 't vuurjoar, en 't gèet dood.
Het dwerrelt, 'n luk nog, zett' zich vast
In 'n wal of in nen sloot.

Dat loof, doar dech gineen wier an.
Tóch he'w d'r nut van had.
Vuur doenderschoer, bie j zunnnebroand
Schoeld'n wie j oender dat blad.

Meer leu, dee blaâ, bin wie j dat nich ?
Wie j wadd'n ook joenk en greun.
Oenz' zomer köm, wie j wadden groot,
Vol fluur, good op de deun.

Oenz' zomer, wat gung 't gaaw vuurbie j !
" 't Verkluur'n " begun bie jtied.
Den èen'n wör gries, nen oander'n vaal,
De zomerkluur bi'w kwiet.

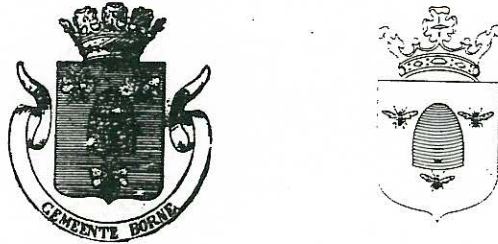
Non dat zo is, wordt 't vuur oens hêerfs,
~~fan~~ val wie j ook 'n moal of -
As 'n blad van 'n boom en dwerrelt ~~dan~~
Noar oender'n, in het stof.

Dèenkt an het loof, dat vuúr oens gung,
Het hêf oens nut e brach !
Dèenkt an de blaâ dèe eerder völl'n
't Is " ALLERZEELENDAG " !

Nov. '68.
[Handwritten signature]

BIJEN

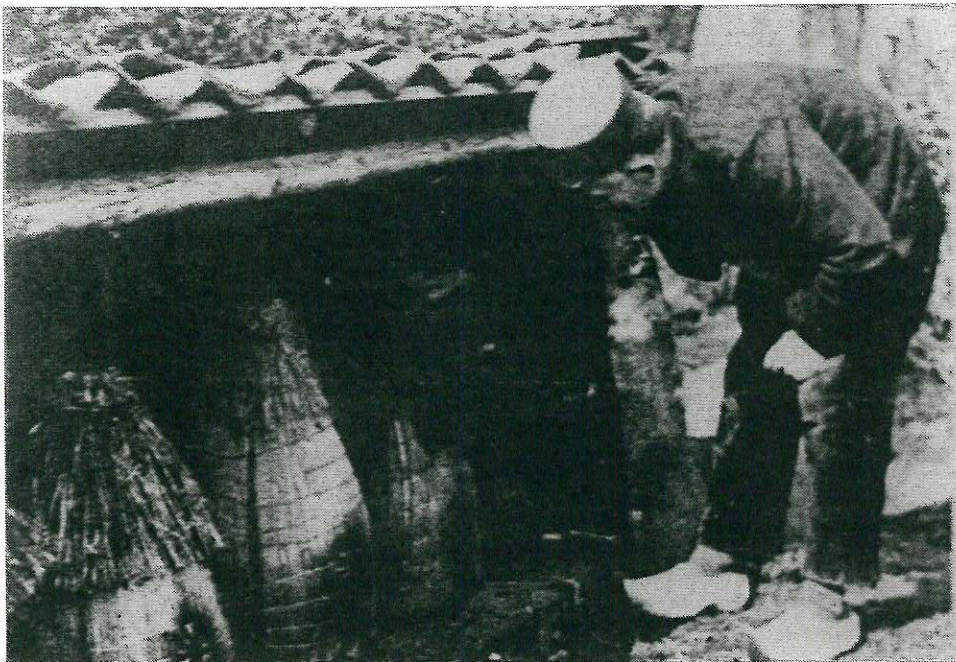
Het gemeentewapen van Borne toont duidelijk aan dat er, waarschijnlijk al vele eeuwen lang, een sterk verband was van haar inwoners met het houden van bijen.

Gemeentewapen van Borne, voor en na 1957.

Door de ontginningen van enorme oppervlakten van Twentse heide- en moerasgebieden, zijn er geleidelijk veel bijenvolken verdwenen. Het is dan ook lang geleden dat er door het inwonende eumpke meer werd verdiend door zijn bijen, dan door de boerende broer die vaak maar een armoedig inkomen uit zijn hofstee kon halen.

De bijen waren dan ook een kostbaar bezit, hoog gewaardeerd door hun eigenaar. Er zijn daardoor vele oude gebruiken rondom het bijenbestaan en het leven van hun baas ontstaan. Van deze oude gebruiken kwam ik in het "Handboek der moderne bijenteelt" (dat al stamt uit de oorlogsperiode; ± 1943) het voor mij ontroerende gebruik van het AANZEGGEN aan de bijen van het overlijden van de eigenaar tegen. De aanzegger die de nieuwe

Het aanzeggen aan de bijen.

eigenaar van het bijenvolk werd, legde dan een rouwdoek over de korf, klopte aan en vertelde aan de bijen, dat hij hun nieuwe baas werd. Deed hij dat niet, dan brachten de bijen hem geen geluk en hielden op met het verzamelen van honing of vlogen weg.

Dit gebruik onder de bijenhouders was internationaal. In genoemd handboek werd dan ook een, door een Engelsman geschreven, gedicht over dit onderwerp opgenomen. In een vrije vertaling in "mijn" Nederlands wil ik het graag aan U doorgeven.

AANZEGGEN

HIJ IS DOOD, vlijtig bijenvolk;
vertel het droevig bericht
aan de bloemen op de velden,
vertel het in het bos en op de heide,
dat hij dood is, uw goede meester.

HIJ IS DOOD, vlijtig bijenvolk;
in de stilte van de nacht hield hij op te ademen
en steeg zijn ziel op,
zonder dat zijn wakers het merkten.
Zo vreedzaam was zijn einde,
van hem, die u zo liefhad.

HIJ IS DOOD, vlijtig bijenvolk;
het zal winter worden en het zal vriezen,
misschien zal uw voorraad niet toereikend zijn
en hij zal het niet bemerken,
nu hij dood is, die u zo goed verzorgde.

HIJ IS DOOD, vlijtig bijenvolk;
hoe vaak zat hij niet bij u, vredig te roken,
en op te zien naar uw snelle vlucht
als u uit het dal kwam vliegen.
Nu is hij dood, vlijtig bijenvolk,
hij, die u zo goed verzorgde.

HIJ IS DOOD, vlijtig bijenvolk;
de rouwdoek om uw korf beweegt in de wind.
Stemt uw gezoem af,
nu de laatste klokslag is verklonken,
op het lied van uw korf,
die hij zo innig liefhad.

R.E. Richardson.

Het leek mij zeer toepasselijk om in het eerste nummer van de periodiek van de Bornse Heemkundevereniging, in het dorp met het wapen van de bijenkorf met de drie bijen, deze hommage aan het insectenvolk op te nemen. Ik hoop dat er ook in de volgende nummers over dit onderwerp geschreven zal worden. De redactie nodigt de leden-bijenhouders van onze vereniging in onze gemeente, daartoe gaarne uit.

W.J.H. IJzereef.

Wee nich te roan is, is ok nich te helpn.

RESTAURATIE BUSSEMAKERHUIS

Sedert 1779 staat in Borne het Bussemakerhuis. Het is vrijwel het enige linnenredershuis dat in oorspronkelijke staat behouden is gebleven. Vooral het interieur met zijn takels en luiken, verwijst op buitengewoon interessante wijze naar het begin van de Twentse textielgeschiedenis, zoals die in Borne begon. Een deel van de oorspronkelijke inventaris is nog voorhanden.

In 1958 besloot de gemeenteraad van Borne om samen met de Edwina van Heekstichting, de Oudheidkamer Twente en "Het Oversticht" (de provinciale monumentencommissie), te participeren in een op te richten Stichting Bussemakerhuis, om zo het pand voor de Twentse gemeenschap te behouden.

Dit huis, dat een imposant beeld geeft van een patriciërshuis, dat dienst deed als woonhuis, kantoor en opslagplaats voor linnen en damast (gemaakt door huiswevers) is met zijn Franse tuin, boomgaard en moestuin, vele jaren voor de bevolking vrijwel niet toegankelijk geweest. Voor een deel werd het bewoond. Deze situatie zal binnen afzienbare tijd drastisch worden gewijzigd.

Als eerste maatregel daartoe, zal het pand dat nu leeg staat, grondig worden gerestaureerd. Om het vochtprobleem tegen te gaan zal er drainage om het gebouw worden aangelegd. De kap, waarin een knaagkever zit te knagen, zal worden hersteld. Er komt een nieuwe verwarming en nieuwe verlichting. Een van de kamers zal straks een beeld geven van de historie van dit grote huis. De opkamer en de kelder zullen worden ingericht zoals het er in 1779 heeft uitgezien. De grote kamer en de lange gang zullen plaatsbieden aan wisselende tentoonstellingen van streekgebonden kunst en cultuur. Daarbij zal ook gebruik gemaakt worden van de archieven van de gemeente Borne waar buitengewoon veel interessant materiaal aanwezig is over het verleden van Borne.

Ook de mooie stijltuin, de boomgaard en de moestuin zullen straks voor het publiek toegankelijk zijn. Hierdoor zal het Bussemakerhuis in de toekomst in letterlijke zin bezit worden van de Bornse gemeenschap.

Dat dit mooie huis, dat zo duidelijk verwijst naar de interessante geschiedenis van Borne, niet behoefde te worden verkocht, hebben wij te danken aan een meerderheid binnen de gemeenteraad. Deze heeft het de stichting mogelijk gemaakt om geld te lenen om het huis te kunnen restaureren. Het bestuur van de stichting hoopt, dat wanneer in 1992 de deuren van het Bussemakerhuis voor iedereen wijd opengaan, heel de Bornse gemeenschap zal erkennen, dat we blij moeten zijn met het behoud van dit stuk cultureel erfgoed in Twente.

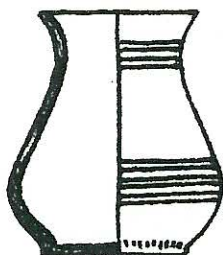
F.J. van Dijk.

ZO WAS 'T, ZO IS'T

Bornerbroek - Enterschestraat

In 1919 werd bovenstaande ansichtkaart verstuurd in Bornerbroek. Uit onderstaande foto van Hennie Velner, gemaakt op hetzelfde kruispunt in 1991, wordt de "vooruitgang" ook in Bornerbroek duidelijk. Van uiterste rust op de zandweg, naar de voorrang van de autoweg!

ARCHEOLOGIE

BORNE IN DE PREHISTORIE

In ± 1200 begint de historie van Borne. Dat wil zeggen dat uit die tijd de eerste geschreven stukken dateren waarin Borne genoemd wordt. De tijd die daarvoor ligt is de prehistorie. Dat is een periode van duizenden jaren waarover alleen de bodem ons kan informeren.

In de drassige bodem van de Bornsche Beek nabij het Dijkhuis zijn, jaren geleden, beenderen gevonden van een eland die hier zo'n 9000 jaar geleden gegraasd moet hebben. In 1989 zijn bij de vijver in de Stroom Esch, beenderen gevonden van een ruigharige pony die in dezelfde tijd geleefd moet hebben. Maar dat is geen historie, omdat historie over mensen gaat.

Wat wel tot de historie gerekend moet worden, zijn de vuurstenen werktuigen die bij verschillende opgravingen in Borne zijn gevonden. Soms worden nog vuurstenen werktuigen van landbouwers gevonden die mogelijk bij het ploegen werden verloren. Zo werd een vuurstenen dolk uit het neolithicum gevonden vlak bij het punt waar de Azeler Beek in de Bornsche Beek stroomt. Een vuurstenen bijl werd aangetroffen tussen de Burenweg en de spoorlijn. Een bijl werd gevonden in het Piepersveld vlakbij de grens met de marke Dulder. In 1991 werd in Hertme opnieuw een bijl gevonden.

Verder zijn er bij opgravingen in de Stroom Esch kleine vuurstenen werktuigen gevonden. In de Zuid Esch is, tijdens opgravingen aldaar, een dolkling uit de standvoetbeker cultuur, dat is ± 2000 jaar voor Chr., en zijn vuurstenen afslagen van ± 4000 jaar voor Chr. gevonden. Hieruit kunnen wij concluderen dat de prehistorie van Borne in de nieuwe steentijd, het neolithicum, zo'n 4000 jaar voor Chr. begint. Dat is dus zo'n 6000 jaar geleden.

Wij moeten er ons wel bewust van zijn dat de stenen gereedschappen tot in de bronstijd, en misschien zelfs tot in de ijzertijd, in gebruik zijn gebleven. Het brons was toen kostbaar en moest van elders worden aangevoerd en het bestaan in onze streken was niet zo weelderig dat dit op grote schaal gebeurde. Daarom kan gesteld worden dat de steentijd, voor zover het gereedschappen betreft, in Borne doorliep tot in de ijzertijd (de ijzertijd begon ongeveer 500 jaar voor Christus).

Het sporadisch vinden van bronzen voorwerpen uit die tijd zou tot de conclusie kunnen leiden dat er in Borne weinig bronzen gereedschappen zijn gebruikt. Deze conclusie is echter voorbarig. Het Bornse gereedschap kan zijn ingeruild bij aanschaf van nieuw gereedschap en hergebruikt door de bronssmid. Dit in tegenstelling tot de stenen gereedschappen die daardoor veelvuldiger gevonden kunnen worden.

De archeologische tijdtabel is een globale aanduiding van cultuurveranderingen in leven, werken en wonen, het gebruik van gebruiksartikelen en de gewoonten bij begraven, alsmede de plaats op aarde waar dit alles geschiedde. De bronstijd in Azië liep van 3000 tot 1200 v. Chr. In West Europa van 2000 tot 1000 v. Chr. De steentijd in Nieuw Guinea is pas 50 jaar geleden geëindigd. Ook is het mogelijk dat bepaalde invloeden plaatselijk tot grote verschillen hebben geleid. De Romeinen hebben in Twente b.v. veel minder invloed gehad dan in Deventer en in Rheine. Deze plaatsen waren over water goed bereikbaar en er werd veel handel gedreven. Zo is de ijzertijd hier in Borne langer blijven doorlopen, en wel tot in de middeleeuwen, ook al heeft de ontwikkeling niet stilgestaan en waren er wel veranderingen.

Ook in Borne zijn er sporen gevonden uit de bronstijd en wel bij de aanleg van het industrieterrein De Molenkamp. Juist bij het afgraven van de laatste meters van de Zendersche Esch t.b.v. De Molenkamp zijn op ongeveer 135 cm onder het oorspronkelijke maaiveld enkele potscherven gevonden. De mooiste scherf is versierd en was onderdeel van een voorraadpot die op bijgaande schets is gereconstrueerd met hulp van soortgelijke eerdere vondsten van elders. Verder zijn er nog andere scherven gevonden waarbij de gehele potwand versierd was.

*Reconstructie van een voorraadpot,
uit aardewerkscherven gevonden op
De Molenkamp te Borne.*

Sporen van nederzettingen zijn echter niet gevonden. Wij verwachten dat verder onderzoek in de Zendersche Esch, vooral op het hoogste punt van de es, meer sporen op zou kunnen leveren. Mocht het industrieterrein nog eens worden uitgebreid, dan is het zaak er bij te zijn om zo de archeologen een kans te geven, vast te leggen wat de aarde zovele jaren voor ons bewaarde.

Bij de aanleg van het industrieterrein zijn ook veel sporen gevonden uit de ijzertijd, maar tot op heden zijn nooit bewonings-, begravings- of bewerkingssporen gevonden. Het bleef bij scherven. Meer over de ijzertijd in een volgend artikel.

J. van Nuenen.

SCHRIJFWEDSTRIJD OVER NOABERSCHOP

Wij willen de goede schrijvers onder onze leden niet onthouden dat er weer een schrijfwedstrijd is in onze regio, en wel over een onderwerp dat elke rechtgeaarde Twentenaar bijzonder na aan het hart ligt.

In de periodiek "Stad en Land" van de Twente Academie wordt deze wedstrijd aangekondigd met als initiatiefnemers en begunstigers, de provincies Gelderland en Overijssel, alsmede de Kreis Borken. Deelnemers, wonende in die gebieden en in de Euregio, de regio Rijn-Waal en de Graafschap Bentheim, worden uitgenodigd er aan deel te nemen.

De verhalen en/of gedichten mogen geschreven worden in de streektaalen uit die gebieden, maar ook in het Nederlands of Duits.

Tot 1 December a.s. kunnen de teksten worden ingezonden. Er is een aantal beurzen uitgelooft voor verblijf in het kunstenaarsdorp Schöppingen en daarnaast boeken voor de prijswinnende deelnemers.

Alle informatie is te verkrijgen bij de Twente Akademie, Lasondersingel 129, 7514 BP Enschede. Tel. 053 - 334577 (Dinsdag t.e.m. Vrijdag van 9 - 12 uur).

"NABUURSCHAP" in de ruimste zin van het woord.

SCHRIJF er over.

W.J.H. IJzereef.

As t good is, mu'j t good loatn.

DE FLUIT VAN SPANJAARD

De fluit van Spanjaard gölt nich meer
 het dorp deur als weleer.
 Röp lang nich meer 't fabrieksvolk op
 allo 't is tied, an 't wèerk maar weer.

De fluit van Spanjaard röp nich meer
 zien oproop deur de stroaten.
 En regelt nich meer in het dorp
 het hele doon en loaten.

De fluit van Spanjaard hoolt nich meer
 't fabrieksvolk in de pas.
 Nich meer met 't leutje in 'n tuk
 theeflesken in de tas.

De fluit van Spanjaard gef nich meer
 zien eigen schor geluud.
 Signaal van de bedrievigheid
 van Spanjaards oale tied.

De fluit van Spanjaard fluit nich meer
 De spinnerie is vôt.
 Nig meer 't geboks van 't weefgetouw
 want Spanjaard gung kapot.

De fluit van Spanjaard gölt nich meer
 dat is verleden tied.
 Al zölt d'r wat nich rouwig wèen
 d'r hebt der ook vól spiet.

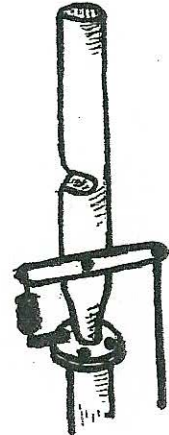
Want hoovöl oal'n hebt nich doar
 'n meensken leeftied slett'n.
 Met alle sores, alle zorg
 dat könt ze nich vergett'n.

Doar könt ze uren oawer proaten
 want Spanjaard heur'n d'r bie.
 Dat raakt ze nooit meer recht good kwiet.
 De töwn..... de spinnerie.

De fluit van Spanjaard heb ik laatst
 nog èen keer heur'n goan.
 Symbool van vroager, nostalgie.
 En.... dat hef mie wat'e doan.

Doar kwam bie mie as Boornsen jong
 het weemeudige begin:
 "De fluit van Spanjaard gölt nich meer"
 van dit leedke..... in de zin.

Jan Kleinman.

EEN BLOEDIG MAAKSMAAL 1

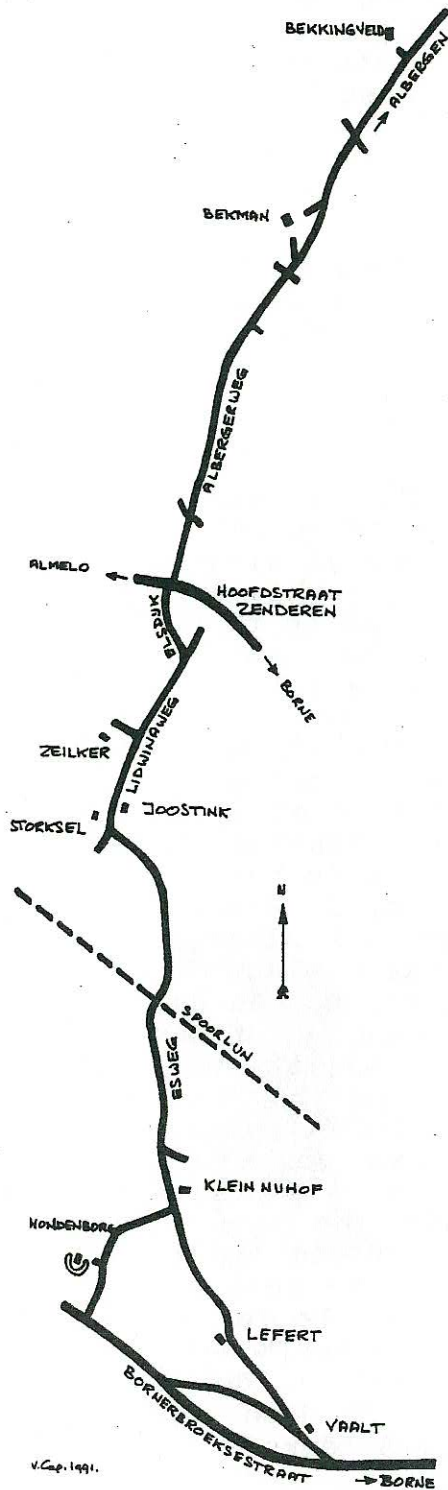
Het is voorjaar, we schrijven mei 1750. Het vee gaat van stal en ruikt de frisse klaverweide. De deel met de stallen krijgen een grondige schoonmaakbeurt. Er wordt geschrobd, geboend en gewit. Mei is de tijd dat het boerenleven lijkt stil te staan, de hooitijd moet nog komen. Mei is de tijd dat er aan trouwen wordt gedacht. Dat is tenminste het geval bij Harmen Vaalt, wonende op de "Vaaltboer" aan de Bornerbroekseweg in Zenderen. Elisabeth Vaalt, de dochter van Harmen Vaalt, zal gaan trouwen met Gerrit Benneker (Bennink) uit Albergen. Het is in die tijd de gewoonte om vóór het trouwen regelingen te treffen tussen de twee families. Bezwaren kunnen worden ingebracht tegen het voorgenomen huwelijk. Het "Maaksmaal" zal bij de familie Vaalt plaatsvinden. Dit zal gepaard gaan met een feestelijk tintje. Buren en familie van de a.s. bruid en bruidegom zijn hierbij uitgenodigd. Het feest zal in de namiddag plaatsvinden. Verzorging van het vee en het melken moeten natuurlijk gereed zijn.

14 mei 1750. Banken en stoelen worden klaargezet om de gasten te ontvangen. Tafels worden gereedgemaakt evenals een schap voor het plaatsnemen van de drank. Gerrit Benneker, de a.s. bruidegom, is intussen met zijn stiefmoeder en de oude Benneker uit Albergen gearriveerd. Zij verzamelen zich met enkele gasten, voornamelijk burenen van Vaalt, in de kamer en in de keuken. Het betreft de burenen Leferink, de beide Olthof's, Kuiper en Oonk. Samen zitten zij vredig bij elkaar, genietend van een dronk in vriendschap en nietsvermoedend van wat er komen zal.

De boeren uit Albergen, burenen van Benneker, hebben zich ook opgemaakt en zijn op weg naar het maaksmaal. Zij passeren Bekkingveld aan de Albergerweg, die juist in de hof staat. Hij ziet de luid zingende stoet voorbij trekken, mannen en vrouwen. Harmen Hintfert, Jan Olde Hintfert, Berent uit de Olde Hintfert, Jan Boerrigter, Hendriksboer en vele anderen. De laatstgenoemde komt op Bekkingveld af en vraagt om een weseboom (balk bovenop een wagen met hooi). De Alberger boeren, de meesten gewapend met stokken en knuppels, trekken luid schreeuwend verder naar Zenderen langs de Zeilker en Joostink over de Zenderse es en langs Leferink naar de Vaaltboer.

Daar aangekomen gaan ze schreeuwend en tierend naar binnen, slaan met de knuppels op de wanden, gaan op de banken staan en slaan alles kort en klein wat hen maar in de weg staat. Op dat spektakel komen de niets vermoedende burenen uit de kamer af en kijken argeloos toe. De Albergers gaan daarna de keuken binnen, slaan tegen boezem en wanden en roepen luidkeels "Senderse canallie (helleveeg) moet eruit". Vandaar gaat de bende de kamer binnen en ziet een fles jenever staan. Dat is koren op de molen, maar in dit geval jenever in de bierkoppen. De

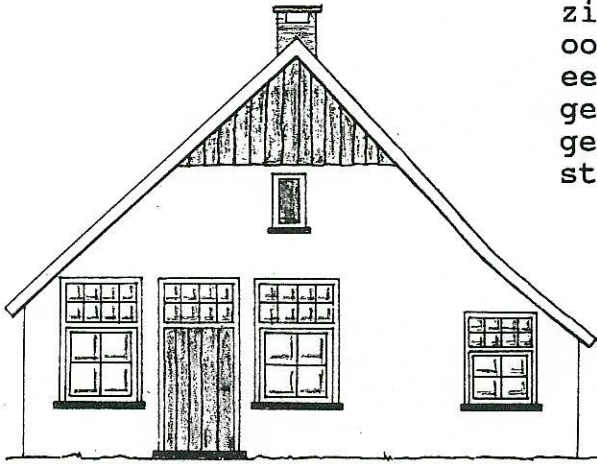
Albergers worden steeds wilder en slaan alles kort en klein. Met jenever in de ene hand en knuppel of stok in de andere, komen ze de deel op. Ze slaan de glazen en koppen die voor de gasten zijn klaargezet aan diggelen. Het is een ware slagpartij uit pure baldadigheid. Harmen Vaalt gaat de bende tegemoet en smeekt, om Godswil, op te houden.

Buurman Harmen Kuiper komt van buiten op het lawaai af en krijgt meteen een slag op het hoofd en valt duizelig op de grond. Op dat moment komt juist buurman Leferink met paard en wagen, waarop een vat bier staat, de deel op. De bende vliegt erop af en slaat op paard en wagen. Een der burens spant snel het paard uit, dat van schrik op hol slaat. De anderen weten niet wat hen overkomt en blijven verbijsterd voor de koeststal staan. Van angst grijpen zij wat er voor handen is: een greep, vlegels, een spade en zo meer. Zij stellen zich op voor de reppels van de koeststal om zich te verweren. Willem Leferink gaat naar voren en vraagt aan de Albergerboeren "of ze zo te bier gaan", ze zeggen "ja dat is de mode". Boerrigter uit Albergen moet voor de keukendeur hebben gestaan toen hij door de zwaaiende stokken werd getroffen. Hij blijft voor dood liggen. Daarop zingen de Albergers "één dood geeft niks, er zijn er nog honderdduizend, Senderse canallie moet er uit". Egbert Vaalt, broer van de a.s. bruid, verschijnt en smeekt, evenals zijn vader, met de slagpartij op te houden, maar het baat niet.

Deze zaak zal niet het gebruikelijke staartje krijgen, maar een hele lange staart. Gerechtelijk onderzoek blijft dan ook niet uit, temeer daar er een dode is gevallen. Boerrigter is n.l. de volgende dag aan zijn verwondingen overleden. Op bevel

van J.W. Cramer, richter te Delden, worden vijf burenen van Vaalt die bij de slagpartij betrokken zijn geweest, ondervraagd. Hij oordeelt: "'n criminele slagte, een gruwelijke moord, die volgens de statuten met de dood gestraft moet worden volgens stadsrecht van Deventer".

De vaaltboerderij zoals deze er tot voor enkele jaren heeft uitgezien.

28 juli 1750. G. Nibbelink, De Saalker, Harmen Vaalt en Egbert Vaalt moeten voor A.W. Westerlo, richter te Borne, een getuigenverklaring afleggen over hoe en wanneer de slagpartij door de lui uit Albergen is begonnen. Zij verklaren o.a. dat Harmen Vaalt hen nog wel heeft gebeden ermee op te houden. Nog dezelfde dag begeeft richter Westerlo zich naar Oldenzaal. Eveneens Harmen Vaalt, Egbert de zoon, Liesbeth de a.s. bruid en Gerrit Benneker de a.s. bruidegom. Verder nog de burenen Warner Olthof, Willem Leferink, Jan Leferink en Gerrit de knecht, Harmen Leferink, Jan Nijhof, G. Olthof en G. Kuiper. Ook zij moeten, ieder voor zich, getuigenis afleggen van wat zich op het maaksmaal heeft voorgedaan. Eenstemmig getuigen zij dat de boeren van Albergen met stokken in hun handen zijn gekomen, zelfs een met een gedraaide knop. G. Nibbelink en de Flutter verklaren te hebben gezien dat de Albergers in de kamer bier hebben weggenomen. Egbert Vaalt voegt er aan toe dat ze jenever in de bierkoppen hebben geschonken die hij net op de bank voor het washok had neergezet. Na flinke teugen drank zouden zij hebben geroepen "wij willen het Senderse canallie er uit jagen".

Jan Leferink verklaart te hebben gezien dat de Albergers tegen de avond met stokken op paard en kar hebben geslagen, zodat de stokken aan stukken vielen. Elisabeth heeft burenen gezien met bebloede koppen. Zij waren van uit de hoek van de koestal kruipend, naar het washok gegaan om het bloed weg te wassen. Vader Vaalt vertelt dat hij de wanne van de deel wilde halen en voor hij ze kon ontwijken, klappen op hoofd en schouder kreeg. De Saalker, ook een der getuigen, vertelt dat de lieden met veel gedruis en getier waren gekomen. Of de lieden uit Albergen schuldig zouden kunnen zijn aan de dood van Boerrigter, kwam niet ter sprake, terwijl de Sendersen verklaarden onschuldig te zijn.

6 januari 1751. J.W. Cramer, richter te Delden, neemt vijf gedetineerden, allen inwoners van Zenderen in verhoor te Oldenzaal, waar ze gevangen zitten. Het zijn Berent Kuiper, Jan Odink, Berent Olthof en Henric en Gerrit Kuiper. Een voor een wordt gevraagd wie Boerrigter door een slag heeft gedood en hoe de ruzie is ontstaan. Geen van hen kan hierop een bevredigend antwoord geven. Wel heeft Henric Kuiper, toen hij omkeek, gezien dat de man op de grong lag. Berent Kuiper verklaart zelf een slag op het hoofd te hebben gekregen van Olde Hintfert en hij is daardoor voor de koestal neergevallen. Alle vijf verklaren dat zij zich noodgedwongen hebben verweerd met de vlegels, greep en spade die in de koestal stonden. Jan Boerrigter en Oude Benneker hadden voor de keukendeur gestaan en de drie Hintferts en de jonge Hintfert waren bij de slagpartij betrokken. De Zenderse bewoners komen daarop in het geweer en bemoeien zich met de zaak. We kunnen ons voorstellen welk een diepe indruk dit op de bevolking van Zenderen heeft gemaakt. Richter Cramer wordt beschuldigd van "een lichtvaardig oordeel".

Op 16 januari 1751 gaat W.A. westerlo, richter te Borne, gerichtelijke vragen stellen aan enkele personen die bij het maakmaal zijn geweest. Dit zijn buurman Henrik Nijhof, Eva Leusink de meid van Leverink en Gerrit Bekkingveld van de Albergerweg. Zij hebben gezien dat de zoon van Herman Hintfert geen stok bij zich heeft gehad. De Albergers waren minstens drie maal groter in aantal dan de Sendersen. Verder verklaren zij dat de Albergers op paard en wagen hebben geslagen en dat Berent Kuiper, door een slag op zijn kop, beduizeld was neergevallen.

Bekkingveld weet te vertellen dat Hendriksboer, nadat het volk gepasseerd was, bij hem was komen vragen om een weseboom. Hij had nog wel gezegd "gij gaat daar al mooi sterk heen" en kreeg

Weseboom op boerenwagen, zoals de voorbijtrekkende Albergers er een aan Bekkingveld vroegen.

als antwoord "dan kan men sich nog best verweren". Verwonderd over dit antwoord had hij gezegd "daar behoeft gij het niet te hebben, daar gaat gij nog wel naar den regten hoek heen". De vier genoemde getuigen bevestigen dat, nadat Boerrigter was neergeslagen, de Albergers de hele namiddag hadden gezongen "sij zijn treurig en wij zijn lustig, wat is er aan gelegen, al blijft er een man dood, daar sijn er wel honderduizend

tegen, wij willen het Senderse canallie eruit jagen". Eva Leusink verklaart 's avonds in het donker te hebben gehoord dat Jan Hintfert, de zoon Herman, Borgmans zoon, Romans zoon en Berent Have tegen elkaar gezegd hadden "dat was de moeite waard geweest daar te komen".

De kosten gemaakt door de processen moesten door de vijf gedetineerden betaald worden. Westerlo bracht in rekening: regesten 18 st(uiver), extract 12 st., 10 foli f. 2,00, certificaat 12 st. en zegel 8 st, samen 4 gld en 10 st.

18 januari 1751. Binnen Oldenzaal steeds hetzelfde verhoor van de vijf gevangenen: Hoeveel Albergers tegenover de Zendersen hadden gestaan. Antwoord "wel meer dan 16", maar ze weten niet hoeveel er geslagen hebben. Ze hadden wel gezongen "waren er maar een stuk of drie dood gebleven". De burgemeester ondertekende de tekst "de vijf gedetineerden zijn ondervraagd buiten pijn en banden". Maar de vijf werden wel gepijnigd door de voortdurende verhoren.

22 januari 1751. Richter Westerlo wil zekerheid en stelt tot aanvulling van de eerste verklaring van 28 juli 1750 dezelfde vragen aan dezelfde vier personen.

Er schijnt geen eind te komen aan de verhoren. De vijf zitten nog steeds onschuldig in de gevangenis. Richter Cramer wordt steeds verder in het nauw gedreven.

25 januari 1751. Jan Graes, Hendrik Braamhaar en zijn vrouw Ale Wevers vragen Richter Cramer om een onderhoud. Zij willen goede informatie geven aangaande de vijf gevangenen. Dit onderhoud vindt in Delden plaats in aanwezigheid van de cornotten die daarvoor eerst de paapse eed hebben moeten afleggen. Het zit Cramer niet lekker, hij wordt van alle kanten belaagd. Hem wordt ten laste gelegd dat hij copieën die de zaak van de gevangenen betreffen, niet zou hebben overgegeven aan de Overheid "daar deze in zijn kraam niet dienende, studieëuselijk en voorbedachtelijk tegen regten praestig onder zich gehouden en achtergelaten hebben". Hij probeert er onderuit te komen door te zeggen dat hij niet weet wie de moord heeft gepleegd.

29 januari 1751. Voor de zoveelste keer begeeft Cramer zich naar Oldenzaal. De arme mannen worden opnieuw geplaagd door een verhoor. Eenparig houden ze zich bij hun eerste verklaring "zeker 20 mannen uit Albergen gekomen en zij(-zelf) hebben zich verdedigd met gereedschap uit de koestal".

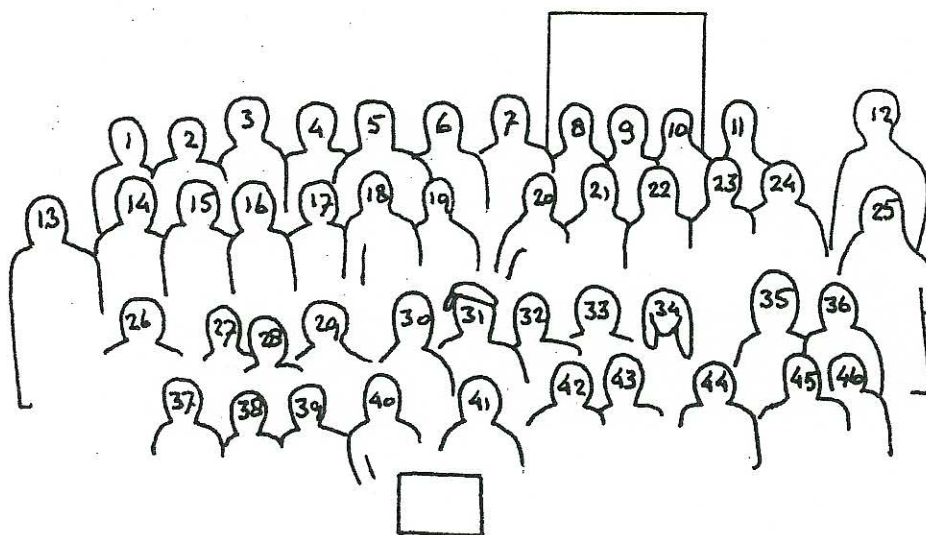
(wordt vervolgd)

M.G.E. van Harten-Fransen.

Better n mager vergeliek as n vet proces.

WIE WEET....

Bijgaande foto is genomen bij de Christelijke school op de Bleek. Het merendeel van kinderen op de foto kennen we niet bij naam. Enkelen wel, zo b.v. No. 2, dat is de nu 81 jarige heer Mentink. Omdat het om een eerste klas gaat moet de foto dus van ongeveer 1910 stammen. Verder is No. 10 er een van Oonk en No. 12 is Juffrouw S. ten Cate. No. 22 is Bernard Hesselman, No. 32 is Hilly Knoef en No. 35 is Mej. Smit. Wie weet er meer? Gaarne Uw opgave aan een der redactieleden. Wie weet....

MUSEUMDORP CLOPPENBURG

Op zaterdag 1 juni maakten 25 leden gebruik van de mogelijkheid om deel te nemen aan ons jaarlijks uitstapje. De reis ging ditmaal naar het museumdorp Cloppenburg, zo'n 100 km achter "'n paol". Met enige vertraging aan de grens bij Denekamp en later door een colonne nederlandse militairen, arriveerden we rond 11.00 uur bij het museum. In de "Dorfkrug" lieten we ons de

koffie best smaken. Daarna konden we, gewapend met een prachtige gedrukte gids, tot 13.00 uur vrij rondkijken in het museum en na de "warme hap" nog eens tot 15.00 uur.

In 1934 begon men in Cloppenburg met dit museum. Het is het oudste openluchtmuseum van Duitsland en herbergt fraaie voorbeelden van boerderijen, hallenhuizen enz., afkomstig uit het westelijke, het nederduitse en het oostfrieze land. Het museum is opgericht door de in 1961 overleden Dr Heinrich Ottenjann en trekt jaarlijks 300.000 bezoekers op het 15 ha grote terrein.

Er zijn 50 originele gebouwen te zien in een fraai, op natuurlijke wijze, beplant terrein. De opstallen dateren uit de zeventiende tot en met de twintigste eeuw. Zo vinden we er drie verschillende typen windmolens, een rosmolen, een kerkje met daarbij een dorpsschooltje en een heuse "Herrensitz". Verder een smederij die in bedrijf was, een "Schweinstall", een blauwververij, een bakhuis en diverse schuren en opslagplaatsen. Kortom, een goed overzicht van alle typen gebouwen en werkplaatsen die we op het platteland van de zeventiende eeuw tot heden mogen verwachten.

Herrensitz Arkenstede

De meeste gebouwen hebben een redelijk ingericht interieur zodat een goede indruk wordt verkregen van het dagelijks leven op het platteland. In de hal van het museum kan veel documentatie- en fotomateriaal worden aangeschaft.

Zoals gebruikelijk bij museumbezoek, bleek er meer te zien dan binnen de gestelde tijd mogelijk was. We vertrokken dan ook, keurig op schema, met de gedachte dat we er zeker nog eens naar toe zouden gaan. Na een voorspoedige terugreis namen we tevreden en met dank aan de organisator H. Woolderink, rond 17.00 uur afscheid van elkaar bij het gemeentehuis van Borne. Graag tot een volgende keer!

F.J. van Capelleveen.

UIT DE ARCHIEFKAST 1

De huisvesting van ons gemeentehuis heeft altijd al veel gemoederen in beweging gebracht.

Door de onderprefect van Almelo werd op 10 april 1811, het jaar waarin de gemeente officieel werd opgericht, bij gebrek aan een gemeentehuis ten huize van de heer W.C. Lantman het gemeentebestuur geïnstalleerd. Het bestuur bestond uit de Maire (later respectievelijk schout en burgemeester geheten) W.C. Lantman, de adjunct Maire (secretaris) Mr G.J.O.D. Dijkers en de leden van het conceil manucipal (de gemeenteraad), 15 man sterk.

In de jaarrekening van 1811 zit een mandaat t.n.v. W.C. Lantman, waarin hij op jaarbasis een huur ontvangt van fl. 24,00 voor "een lokaal in het gemeentehuis". In 1856 is dit bedrag opgelopen tot fl. 75,00, de ontvanger heette toen J. Bussemaker (burgemeester van 1843 - 1855).

Op de kadastrale kaart van 1830 zien we het gemeentehuis echter gesitueerd precies tegenover de Ned. Herv. Kerk, tussen de zich aldaar bevindende school en het brandspuithuisje. Het was een lokaaltje van niet meer dan 5 x 6 m! Het lag op een strategisch punt als men bedenkt dat er tegenover, boven in de gemeentetoren, de arrestantencellen waren gevestigd. Vandaar nog het oude Bornse gezegde: "pas mèt op, zee brengt ow nog noar 'n toorn". Wat nu precies de functie van dit "gemeentehuis" is geweest, is niet duidelijk. De werkzaamheden voortvloeiende uit de bestuurlijke arbeid werden in ieder geval verdeeld over een lokaliteit in de woning van de burgemeester en het vertrek tegenover de Ned. Herv. Kerk.

Na veel geharrewar werd in 1860 een pand aan de markt, tegenover hotel de Keizerskroon, aangekocht, waarvan het voorste gedeelte werd afgebroken om plaats te maken voor het nieuwe gemeentehuis, dat in 1863 werd geopend en dat tot 1930 als zodanig dienst heeft gedaan. Toen, in 1930, werd de fabrikanstenvilla "Elisabeth" in gebruik genomen, die twee jaar eerder van de toenmalige eigenaar/bewoner dokter W. Stomps (Sr.) was aangekocht. Villa Elisabeth werd in 1895 gebouwd in opdracht van Albert Spanjaard. Het jaartal is nog terug te vinden op de windvaan boven op het dak. Het oude pand, aan de markt, werd later aan Albert Letteboer verkocht die het tot zijn Sparwinkel verbouwde. In dat pand, na de oorlog vernummerd tot Dorsetplein 4, kwam later de winkel van Albert Heijn.

Eerdere plannen om een nieuw gemeentehuis te bouwen aan de Bleek gingen niet door. Aan de Almeloschestraat werd in 1925 zelfs een terrein voor een nieuw te bouwen gemeentehuis aangekocht. Dat was op de plaats waar later onder meer de R.K.

Industrie- en Huishoudschool werd gebouwd (thans genummerd Grotestraat 235). De bouwtekeningen hebt U een aantal maanden geleden kunnen zien op panelen in de hal van het gemeentehuis, waarop de geschiedenis van het gemeentehuis was afgebeeld.

Bij het raadplegen van oude raadsnotulen komt men vaak interessante dingen tegen! Uit die van 24 juni 1901 blijkt, dat de plannen om tot een andere huisvesting van het gemeentehuis te komen van veel eerder dateren. Dat waren dan wel plannen van Burgemeester en Wethouders! Zie hiervoor bijgaande copie daarvan.

N° 78
 aankoop van per-
 celen voor een
 nieuw gemeentehuis
 enz.

In eene besloten vergadering bracht de Voorz. ter tafel het voorstel van Burgemeester en Wethouders tot aankoop van de percelen Kadastraal bekend gemeente Boorne Sectie D. N° 2872, 2873 en 2874, eigenaren de Erven van Mevrouw de Weduwe L. S. Sparijerdt. van des Wijk, ten behoeve der gemeente aan te koop, ten einde in dat perceel in te richten een gemeentehuis, bewaarplaats voor brandspuiten en al het andere brandweer-materieel, bewaarplaats voor politie-gevangenen, concierge-woning en eene woning voor een der hoofden van eene der Worpse-talen.

Hij achtten dit perceel voor de aangegeven doeleinden zeer geschikt, te meer ook, daar het selve volgens hunne meening voor een zeer geringen prijs, bijv. f 10.000, - zou zijn aan te koop. Het tegenwoordige gemeentehuis zou

24 Juni '01

volgens hunne meening bij verkoop wel eene som
van f 45000. - opbrengen; noodat de gemeente
voor eene som van circa f 5500. - in het
beleid zou kunnen komen van een flink
degeelyk gemeentehuis enz. De lokalen,
het oogenblik in gebruik als secretarie, raad
en burgemeesters Kamer zijn voor deze do
cinden niet geschikt en daarenboven veel
klein. Het tegenwoordige brandspuithuisje
is niet voldoende en eene behoorlyke bewo
plaats voor politie gevangenen heeft de ge
meente niet.

Het lid Heutschhof verklaart niets tegen den
aankoop wegens de kosten, welke daarmede voor
vloeien. De gemeente zit ingevolge de laat
stelyk gesloten geldleeningen op zware lasten
en het jaarlyksche onderhoud van een zoo
aanzienlyk perceel vereischt, veel meer kosten
dan dat van het tegenwoordige gemeentehuis.
Daarenboven bestaat er volgens hem gegra
ves, dat senive der meest, voor de plaats
lyke belastingen contribuerende ingezetenen
de gemeente verlaten en de overblijvendens
voor de bestaande lasten blijven zitten.

Het lid Meyling verklaart zich op dezelfde gronden tegen den Koop.

De voorzitter geeft den leden in overweging in deze vergadering omtrent dit voorstel geen beslissing te nemen en daarover nog eens na te denken. In een latere vergadering zal hij op de zaak terug

Komen.

Daarna wordt de vergadering gesloten.

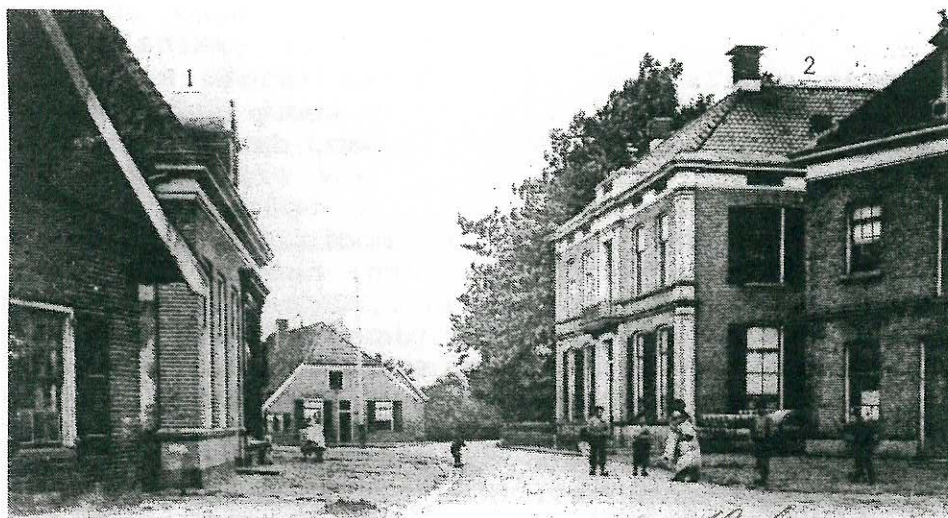
De Wetliouder

De Voorzitter,

J. H. A. W. v. d. W. v. d. W.

G. J. v. d. W. v. d. W.

Op de volgende vergadering, 26 juli 1901, staat de aankoop weer op de agenda. De laatste regels van deze raadsnotulen luiden als volgt: "Behalve het lid D.J. Spanjaard is geen der leden genegen tot den aankoop van het voormelde perceel mede te werken. Het gedane voorstel is alzoo verworpen". De panden die de gemeente in 1901 had kunnen aankopen ziet U rechts op bijgaande ansicht, die in 1904 werd verstuurd. Geheel rechts het pand (2) dat toen inmiddels eigendom was geworden van de "Grutter": de firma Erven Wed. A. ten Cate, die daar haar rijstpellerij in vestigde. Het woonhuis werd tenslotte in zijn geheel eigendom van slager Meier Spanjaard. Hij woonde zelf in het linker woongedeelte. Links daarvan liet hij in 1910 een slagerswinkel (in Jugendstil) bouwen die bij de restauratie van het Spanjaardhuis weer is afgebroken. Het rechterwoongedeelte verhuurde hij aan Hendrik Hulshoff, een der vier firmanten van de Firma Erven Wed. A. ten Cate.

Nog. A. Frost Bz., Borne. No. 7004

170 HOREST. BORNE.

Het thans zo geheten Spanjaardhuis, Grotestraat 10 - 122, werd in 1976 gerestaureerd. Het werd in 1865 gebouwd in opdracht van Levie Salomon Spanjaard, zoon van de grondlegger van de textielfabriek Spanjaard. Dit was een jaar na de opening van de nieuwe fabriek van de firma S.J. Spanjaard aan de Spoorstraat. Voordien woonde Levie Salomon aan de overzijde van de straat (het tweede huis links, No. 1, op de ansicht), sedert 1851, het jaar waarin hij met Betje van der Wijk trouwde. In 1901 werd dat woonhuis door J.B. Kuyper van de fam. Spanjaard gekocht. Hij vestigde er zijn slagerij in. Het pand bestaat nog, zij het met een compleet andere voorgevel (Grotestraat 139 - 141). De slagerswinkel is inmiddels door een bloemenwinkel (Edelweiss) vervangen.

Toen Levie Salomon Spanjaard het pand in 1851 kocht van W.C. Lantman (Borne's eerste Maire/burgemeester van 1811 - 1843) was het zeer gunstig gelegen: naast het fabrieksterrein. Later werden er onder meer herenhuizen van Spanjaard op dat terrein gebouwd (Grotestraat 137 - 129/Aanslagweg 53).

Nog even iets over de rijstpellerij. Deze werd in 1965 door de gemeente aangekocht, helaas niet om er alsnog een brandweergarage van te maken. Het gebouw werd later afgebroken ter verbreding van de uitmonding van de Ennekerdijk op de Grotestraat en voor de aanleg van parkeerplaatsen.

Ger ter Braak.

LEU KIEKN BIE DE HOGE BRUG

"Morgn he'k vriej van school, de juffrouw is zeek", vertöl ik 's oavnds oonder t etn an toafel. "Dat koop good oet", zea mien vaar, "morgn doo'w de tuffeln der oet, dan köj mooi helpn gaddern".

Dat was toch ok wat; doar gung mienn mooin vriejn dag woar'k zoo bliej met west was. Tuffeln gaddern; net of der nich wat betters te doon was op nen vriejn dag... Ik vund a jammer, dat de juffrouw zeek was wördn en har de oarigheid der ineens helemoal of. Mer noadat ik n slimstn klap te boawn was, scheut mie te binn, dat t almoal nog wa met kon valn. Bie oetzundering moch wie wa es met noar "t laand" en umdat wie nog te klean warn um te helpn potn of schoffeln, hadn wie oonze eagn bezigheid in n Boornsn-es: "Leu kiekn bie de Hoge Brug". Doar ko'j as keend wa urn met gangs wean, want de weerld was toen nog nich zoo groot. En in dee tied - ne kleane vieftig jaar leedn - kwam der heel aander verkeer langs as rechtevooert in n Stroom-es...

's Anderdaags - kort noadat "de jör drie moal har bloazn" - warn wie op t laand achter de Hoge Brug. "Oons laand" was n lepke grond, huurd van de Hervormde Keark, wat ze non n "volkstuintje" neumt. t Was nen mooin noajoarsmorgn, de zun scheen a en der lag nen lichtn daamp oawer t röstige water van de Boornse bek, dee in dee tied nog "Vearfbek" wördn neumd. Wie warn kömn met de bakfiets en vuur a't den vol was, mos der heel war gebuurn.

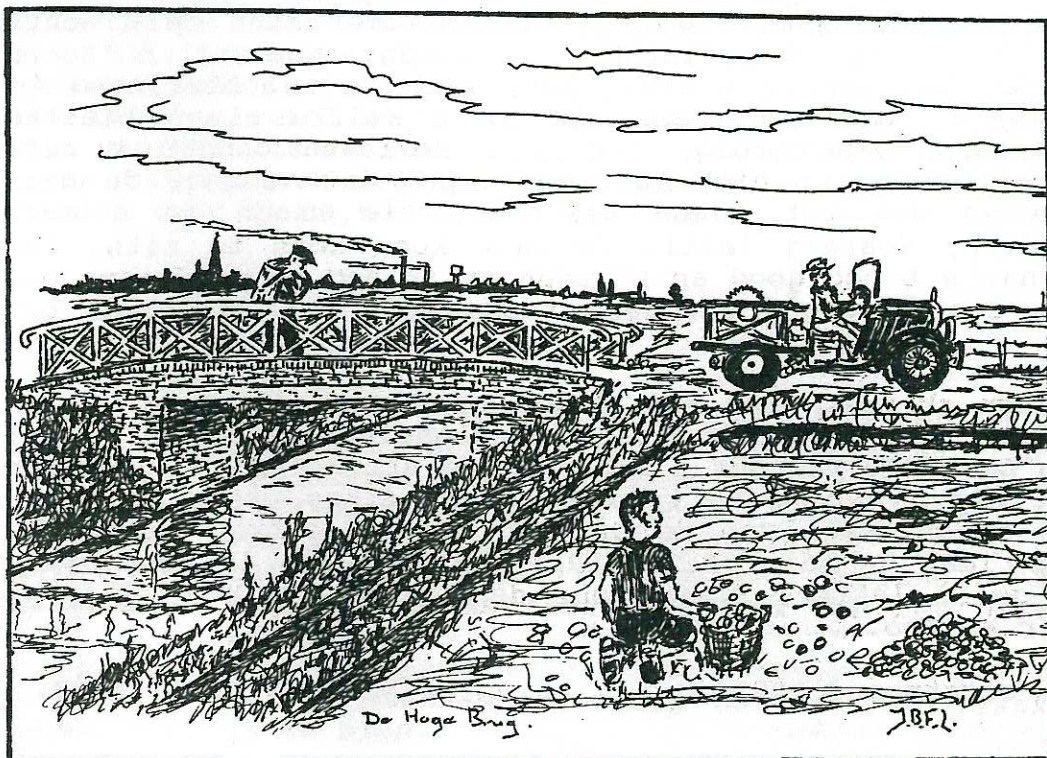
Tuske t tuffelgaddern duur heul ik de stroat good in de gaatn, woar regelmoatig leu vuurbie kwamn; bienoa almoal op de fiets. Bie hoge oetzundering nen auto of n peerd en waagn. Meestieds op Boorn an, mangs de aandre kaant oet. Vaak leu van twaalf in t dozien; dee been'k vergetn. Mer ok hier oetzunderingn en dee bint mie altied biebleewn.

Met korte, drokke peskes kwam n oald, krom kearlke vuurbie, "Kistnjantje". Hee wonn in n logement in Eanske, kwam met de bus noar Boorn hen en trök met n köfferke koapnschop (veters, kamferbaln, ezv) n boer op, meestieds roond Hettem en Soasel. De weenterdag dreug hee beenkapn en altied nen dröppel an n neus. Hee har ziene vaste huus, woar hee 's mirrags met at en ok woar hee zien köfferke leut stoan um 's anderdaags met n haandel wieder te goan.

Noadat er nog twee bakkers, drie melkboern en ne handvol gewone leu vuurbie warn kömn, begun t pas drok te wördn; ik kon nich of kiekn en de vaar vreug, of ik de tuffel nich vergat... Vanoet de leagte kwam der ne vracht beum richting doarp dee woarschienlik noar Eanter mosn: kloomphoolt. De zwoare pearde hadn wa ne kleaieriej an de dikke wilgn en pöppel dee in twee tot drie loagn op de twee waagns lagn.

Boawn op de beum lagn nog ne hooltn peardekrup, ne domme-kracht, polsdikke ketn en vuurop - as n kaptein op zien schip - zat n voorman en trök an de leidsels en ziene piep; blauwn daamp trök laankzaam vot in de troage weend. Ie konn wa mearkn, dat de weg teegn de brug opleup, de pearde mosn em hier wa komn; grote vosns wit schoem sleugn ear op de brede schoft. Mer ze kwamn boawn en hadn tot de kanaalbrug bie Bornerbrook vuurlopig t slimste had.

Nog deep onder n indrok van dit geweld keek ik t span noa en wördn geliek a wat aans gewaar. t Leek wa nen auto oet de begintied van de automobiël, zoo-a'j nog wa mangs op hele oalde films zeet. Mer zoo oald was de waagn dee non vuurbie kwam, nog nich: t leek mer zoo, umdat n doamoalig eigenaar danig de iezerzaag hanteerd har. Der was nich völ oawerbleewn. Zoo op t eerste gezicht de wieln, de motorkap met vuurroet en n bodem waar n bestuurder op n kistke zat, achter t grote stuur in de boetnlocht. Achter em stun nen grootn zaagbok den bie nen boer den nen hoop hoolt te zaagn har, wördn oflaadn; t achterstuk van n Ford wördn opkrikt, zoodat de wieln vriej van de grond warn. Nen breedn andriefreemn kwam oawer n poelie van de zaag en oawer een den an een van de achterwieln was anbracht. De motor wördn start en de zaak kon dreain. Efkes later was t spul vol in bedrief: n stearkn automotor tufken röstig en de zaag zung duur t hoolt. Dat was nog wat aans as de motorzaagn van disse tied!

Oonder disse bedrievn duur was n morgn a nen heeln eand wieder kömn; t meeste volk was noar weark en school hen en t begun röstig te wördn in n Boornsn-es. Mer al te lang hoovn ik nich te wochtn: op ne rapnde, roostige fiets reed nen oaldn kearl luk gedoekt de Hoge Brug op. Toen hee oet t geheur was, vreug ik: "Wee is dat?", want in dee tied wo'k naa gearn alns wetn. "Nen dikn boer oet Hettem", was t bescheed van de vaar en hee schodn nen zwoarn stroonk, zodat de tuffel met geweeld in t roond vleugn. Ik vund t mer vrömd, want den kearl op de fiets was zoo schroa as nen bezmsteln, mer in dee tied begreep ie alns nog nich. Ok har hee t met de tong of de oorn, want ie heurn van ziene kaant niks, toen mien vaar em dagtied gaf. Toen'k nöager vreug, kreeg ik ok gen antwoord, want hee was luk wieder vot met ne nieje rieg beginn te stekn.

Wa zag ik in de wiedte de man op de fiets de pet ofnemn vuur nen aandern op n peard, den in oonze richting kwam. Ok mien vaar lichtn de pet, toen n ruuter in t zwart oons vuurbie draavn. Ik zag nog net n koppern brilke, n wit boordje en zien luk lange hoar, dat vanoodern n hood in weend wappern. Nen schooier was t nich, duchn mie, dat warn ja de enign dee toen t hoar luk an de lange kaant hadn. t Was de Hetmer pastoor, vernam ik. Teegn zienn parochiaan har hee ok n hood ofnömn; teegn oons nikh hee, mer ja, hee kon natuurlik ok nich gangs bliewn en mos ok nog zien peard in de gaatn hooldn.

Vuur de ofwisseling - of tot besloet, want wie hadn de bak-fiets hoast vol eignheimers - kwam nen grootn auto van Boorn of. As ne reddingsboot op nen oceaanstomer stun op n achterbumper n licht moterfietske vastbundn, woarmet n Boornsn veedokter den achter t stuur zat, zich in t achterlaand in n drek woagn, woar ne zeeke koo of n kelfke zienn biestaand neudig har. Tegnwoordig, non half Hollaand oonder t asfalt zit, kö'j oe hoast nich meer begriepn, dat vrogger de meeste boetnweagn dee oet zaand bestundn, bie reagn in n moeras veraandern, woara'j lellik in vast konn komn te zitn. Vuurlopig har e t nog good an t loopn en ik zag em verdwienn oawer de weg dee in grote slingers tuske wei- en knolnlaand duurung.

Wie gungn ok noar hoes hen, t was good west; de waag vol en n boek leug, want t leup teegn mirragstied. t Kostn oons luk meuite om t dreerad oet n bearm op de stroat te kriegn en doar gung t hen. Vuur Boorn wördn wie nog efkes ophooldn duur de blauwe vrachtwaagn van de Grutter den op n trad gung met ne lading riest en mel. "EET MEER PANNEKOEK" zag ik nog juust in grote gelle letters boawn vuur de kap stoan. Non, doar warn wie har an too...

Boorn, oogstmoand 1991.

Gé Nijkamp.

NIEUWS

Karel Olthuis schreef zijn romandebuut **EENS ROEPT HET KOE-KOEKSJONG**. Een roman die alles heeft, liefde, intrige, romantiek, erotiek, humor en spanning. Een boek over Twente, van een Bornse schrijver, vlot geschreven zonder hoogdravende teksten en prettig om te lezen. Het verhaal handelt over het boerenleven rond de eeuwwisseling in een tijd waarin een grote landbouwcrisis woedde. Het is de tijd waarin de eerste landbouwcoöperaties werden opgericht. Het boek is een, in het nederlands geschreven, pakkende streekroman. Van harte aan te bevelen. Prijs fl. 29,95.

In samenwerking met de Topografische dienst verscheen bij uitgeverij ROBAS Productions te Landsmeer, de **FOTO-ATLAS VAN OVERIJSSSEL**. De atlas bevat de meest recente fotografisch/topografische informatie die ooit in boekvorm verscheen. De luchtfoto's zijn in 1989 gemaakt en haarscherp afgedrukt op een schaal van 1 : 14000. De genummerde foto's beslaan een gebied met een oppervlak van 4 x 4 km en zijn voorzien van datum en tijd van opname. Via een raster met naastliggende fotonummers wordt verwezen naar aansluitende, gedeeltelijk overlappende, bladen. Militaire terreinen en grensoverschrijdende gebieden zijn zonder details in grijs afgedrukt.

In 386 foto's trekt Overijssel met een schat van informatie aan ons voorbij. Zelfs auto's op snelwegen zijn te onderscheiden! Een alfabetisch register completeert het werk dat in de boekhandel voor fl 59,90 verkrijgbaar is.

BORNE, BORNE, BORNE

Naast ons Nederlandse Borne, blijken er meer plaatsen met deze naam voor te komen. In het voormalige Oost-Duitsland ligt, even voorbij de stad Maagdeburg, een gehucht Borne. Maar ook in Frankrijk vinden we een Borne, n.l zo'n 70 km zuidelijk van de lijn Clermont Ferrand en Lyon, ongeveer 10 km noordwestelijk van het plaatsje Le Puy.

Het plaatsnaambord zoals dat in Zuid-Frankrijk is te zien.

WINTERPROGRAMMA

Voor de komende winterperiode heeft het bestuur weer een, naar wij hopen, ook voor U aantrekkelijk programma samengesteld. Omdat nog niet alle lezingen ingevuld konden worden, kunnen wij het programma slechts geven tot de maand februari. De rest zult U aantreffen in de betreffende convocaties.

Programma:

Dinsdag 22 oktober 1991, 19.30 uur in 't Dijkhuis:
Voor de pauze een lezing "In 't Twaents verdan" door de heer G.J. Kraa uit Bornerbroek. Na de pauze de RABO-film 1985.

Donderdag 14 november 1991, 20.00 uur in 't Schip:
Dia-lezing "Leven en werken van de Vriezenveen Rusluie" door de heer J. Hosmar uit Vriezenveen.

Dinsdag 7 januari 1992, 20.00 uur in 't Schip:
Nieuwjaarsvisite.

Donderdag 6 februari 1992, 20.00 uur in 't Schip:
Jaarvergadering.

Nog leverbare uitgaven van de Heemkundevereniging Bussemakerhuis:

Titel	Prijs
De Hof te Borne rond 1650	f. 5,00
Het Vikkaryboek van Weleveld 1765 - 1820	f. 5,00
Rond Horst en Hof te Borghende	f. 10,00
De Doopsgezinde families uit Borne in 1830	f. 5,00
Borne Historie en volksverhalen	f. 10,00
Grepen uit de historie van Borne, deel 2	f. 15,00
Landweren Borgen en Postwegen	f. 20,00
Plattegrond Borne, dorp, sectie D,	f. 2,50

De uitgaven zijn verkrijgbaar bij de penningmeester van de Heemkundevereniging, de heer A.J. Linthorst, Deurningerweg 36, Borne, telefoon 074 - 667007.